

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Troškimų medis

2012-06-22

ŽURNALAS: KRANTAI

TEMA: Gruzija

AUTORIUS: Marius Abramavičius-Neboisia

DATA: 2012-06

Troškimų medis

Marius Abramavičius-Neboisia

Regiu narcizus lietuje temstant. Taip šviečia permatoma šviesa per lietu.

Rytą jis išeina į terasą, patirdamas gaivaus oro gūšį iš spindinčios žalumos, vešinės apačioje. Kol abiem akimis stebi putojančią Rioni upę, belaukdamas atplaukiančių argonautų, nuo didžiulės kitame slėnio šlaite stūksančios liepos atskrenda varna ir nutupia šalia jo ant žydinčios akacijos. „Kar kar kar...“ – garsiai sukarksi varna. „Obau“, – iš nuostabos taria jis, nepastebėdamas atplaukiančio Jasono.

Kai atmerkiu akis Gruzijoje, taip ir matau viską. Koks tas matymas, koks tas jutimas? Viskas stulbinamai subtilu su gausybe niuansų ir – visuomet atvira. Taip, esminė detalė – viskas atvira: langai atverti, durys atidarytos, ir matyti toli už horizonto.

Rioni upė – tai vaizdas iš Kutaisi, o pabandykite surasti Picasso gatvę Tbilisyje... Jau vien tai, kad ji yra, šį tą sako apie Gruzijos meno situaciją. Ir dar naktį pabandykite ją surasti! Kaip ir tikrą meną: patrauklu ieškoti ir džiugu surasti. Mano draugas dailininkas Murtazas Švelidze gyvena Picasso gatvėje, ir aš dažnai važiuoju į tą pusę. Pasakyk taksi vairuotojui, kad nori į Picasso gatvę. Vairuotojo veidas nušvinta, pilnas kūrybinio susižavėjimo... Gatvelė nedidelė, tiesiog akligatvis, bet taip pavadinta neseniai vieno dailininko, gyvenančio šioje gatvėje, iniciatyva. Ir užrašas atsirado dviem kalbom. Po metų liko tik gruziniškas variantas. „Čia mūsų nacionalistai nutrynė anglišką užrašą“, – paaiškino Murtazas.

2009-ųjų pavasarį eksponavau savo fotografijų parodą „Besikeičiantis laikas“ Kaukazo namuose, įsikūrusiuose senamiestyje už senosios miesto merijos. Atidarymo dieną Gruzijoje prasidėjo perversmą pranašaujantys politiniai įvykiai. Bet negi dėl politikos meną atšauksi? Iš pradžių atėjo draugai, draugų draugai ir draugų pažįstami. Buvo ir keistokos publikos, panašios į etatinius Vilniaus parodų lankytojus. Savotiškos ir originališkos. Per atidarymą gavau keletą čia pat nupieštų portretų. Televizijos

žurnalistai vietoj mano parodos buvo nusiųsti filmuoti reportažų į maištininkų karinį dalinį. Politika, kaip visada ir visur, užgožia meną. Toliau skambėjo tostai, smagūs linkėjimai, kalbos, buvo džiaugiamasi planais, idėjomis ir draugystėmis. Po parodos veiksmas tęsėsi „Račos“ kavinėje. Kompanija susirinko tarptautinė. Heinerio – dailininko vokiečio – tostas, sakyčiau, buvo tobulas, gerai perteikiantis situaciją, – jis Gruzijoje gyvena jau aštuntus metus: „Už tuos nuostabius dalykus, kuriuos mes dažnai matome ir matydami netikime savo akimis ir kurių mes negalime net užfiksuoti, nes iš nuostabos užmirštame, kad turime tam priemones. Už tuos nuostabius dalykus, kurie yra, nepaisant mūsų netikėjimo jais. Už tai, kad jie džiugina mus“.

Tbilisyje verda meninis gyvenimas. Visa kita – rami, o kartais ir gūdi provincija. Dar Batumi turi nuostabų dailės muziejų, anksčiau tarnavusį revoliucijai, kuris kol kas vienintelis profesionaliai rengia parodas, bet Batumi – tai miestas kurortas, psichologiškai esantis labai toli nuo Tbilisio ir priartėjantis prie jo tik porą vasaros mėnesių – liepą ir rugpjūtį. O poilsiautojai prie jūros yra tokie pat poilsiautojai kaip ir Palangoje: jie žvelgia į dangų ir jūrą ir tik blogu oru eina žiūrėti parodų.

Tbilisyje visko gausu: ir galerijų, ir muziejų, ir dirbtuvių, ir atvirų studijų, jei tik žinai, kaip atidaryti duris. Pagrindinė ekspozicijų salė – Tbilisio istorijos muziejaus „Karvasla“ erdvės. „Karvasla“ įsikūrusi pačiame miesto centre šalia Sioni šventyklos ir Šardeno. Čia amžinai vyksta remontas, bet antrame aukšte – besikeičiančios ekspozicijos, dideli salių plotai ir labai mielas moteriškas kolektyvas. 2010-ųjų rudenį kabindamas čia savo personalinę parodą turėjau malonumą stebėti, kaip eksponuojami darbai. Viena laiko paveikslą, kita laiko plaktuką, trečia tikrina aukštį, ketvirta prilaiko iš kitos pusės, o penkta jau kala vinį kur reikia. Neįtikėtinais nuostabu. Žiemą ekspozicijų erdvės gana vėsios, o ir parodos kinta vangiau. Visas mielas personalas sutelpa į mažą tepaliniais radiatoriais šildomą kabinetą. Eksponuojama ir eksponuojasi čia įvairiausi menai. Kadaisė čia matyta Kote Džincharadzės paroda „Tylėjimas reiškia sutikimą“ apie laiškus žuvims, siunčiamus į Mtkvari upę, ir atsakymo laukimą mane pritrenkė. Viskas buvo taip tikra ir taip subtiliai pateikta, kad pagalvojau: koks įdomus mokslinis eksperimentas! Jau būčiau ir patikėjęs, tik kad mokslininkė fotografijose pasirodė tokia jau labai įtartinais graži...

Atidarinti parodas Gruzijoje tiesiog smagu. Smagu, nes renkasi draugai, smagu, nes renkasi nepažįstami žmonės. Smagu, nes sueina žurnalistai iš visų televizijų ir klausinėja keistų dalykų apie meną. Kada taip buvo Lietuvoje? Taip seniai, kad kai kas ir nepamena. Eiti į kitų atidarymus įdomu: pamatai ir kūrybinį judėjimą, ir viens kito apžiūrėjimą, pasirodymą, kaip pas visus „normalius“ žmones. Šardene, prabangiam senamiesčio kvartale, kiekvienoje gatvelėje rasi gausybę galerijų – visokio lygio, skonio, įvairių estetikų ir pakraipos. Visos parduoda visą eksponuojamą meną ir tikrai nesiruošia užsidaryti. Tokio meno buvo Lietuvoje aš nepamenu. Nors vietos dailininkai ir skundžiasi, kad nieks neperka... Bet dailininkai – tai ne galerininkai. Šiame mažame senamiesčio rajone, kur pačios aukščiausios nuomos kainos ir pačios prašmatniausios kavinės ir restoranai, klesti gausybė galerijų: nuo miniatiūrinių (kišeninių), kurios teuzima kokius 8 m², iki plačių, nušviestų erdvių, besitęsiančių per kelis aukštus. Kad pajustum kontrastą, nuo Šardeno galima eiti pažiūrėti gatvės meno prie Sausojo tilto, kur nuo ryto iki vakaro ir vasarą, ir žiemą, ir net lietui lyjant vis tiek ką nors surasi: ne tik durklų ir ragų vynui gerti, bet ir tapybos, skulptūros, grafikos, batikos. Čia pat, beveik po Sausojo tilto, įsikūrusi sunkiai randama galerija „Beka“,

reprezentuojanti konceptualųjį meną.

Kartais pakviestas užsuku ar netyčia vaikštinėdamas patenku į tokias parodas, po kurių jau negaliu likti toks pat. Taip pernai beklaidžiodamas netoli Mtacmindos užėjau naujai atsidariusią galeriją ir joje radau tokius gyvus ir stiprius paveikslus, kad ilgai negalėjau išeiti. Atėjau ir kitą dieną – dar pažiūrėti ir katalogo nusipirkti. Dailininko Irakli Pardžiani jau nėra tarp gyvųjų, o jo kūryba gyviausia iš mano regėtų čia, Gruzijoje.

Tik 2011 metais Šotos Rustaveli prospekte, visai netoli parlamento, po ilgo remonto pagaliau atsidarė nauja Gruzijos nacionalinė galerija, antrame aukšte eksponuojanti Gruzijos klasikus. Čia jau galima pamatyti ir Niko Pirosmani ekspoziciją, kuri iki tol tūnojo fonduose. Aišku, labai norėdamas kadaise buvau patekęs (ir ne kartą) į fondų ekspozicijų salę, kur buvo iškabinti įvairūs keistų bei didelių formatų Pirosmani darbai, niekur kitur nerodomi ir nevežiojami. Net ir fondų salėje jie kartkartėmis buvo perkabinami, vis pasirodydavo iš fondų išnirę nematyti paveikslai.

Nacionalinis muziejus, atidarytas taip pat 2011 metais po labai ilgo remonto, rodo senuosius Gruzijos lobynus – tarp jų išpūdinga kolekcija, atkasta Vani vietovėje netoli Kutaisi, Vakarų Gruzijoje. Tačiau mano matytos Vani lobio vežiojamos parodos katalogas buvo gerokai išsamesnis ir didesnis nei muziejaus ekspozicija. Garsusis Gruzijos simbolis auksinis liūtukas ekspozicijoje atrodo toks pat mažas ir taip pat blizgantis kaip ir suvenyrų parduotuvėse. „Bet jis auksinis, tikrai auksinis“, – sako prižiūrėtoja.

Kaip gyvena Gruzijos dailininkai? Ogi įvairiai, kaip ir visur. Visi, kas nori, randa būdų kurti, kad ir ką darytų. Kai kas dirba (štai Gia Buchadze aštuonerius metus dirbo Tbilisio dailės akademijos rektoriumi), kai kas nuomoja kambarius turistams (kaip Murtazas Švelidze), kai kas tiktai kuria ir tapo (pavyzdžiui, Gia Gugušvili ir Ketii Matabeli), kai kas jodinėja žirgais ir gauda upėtakius Chevsurijoje (kaip Irakli Sutidze), kai kas kuruoja meno centrą *Art Villa Garikula* (kaip Karamanas Kutateldze).

Dailininką Šotą Arabuli gali sutikti jo gimtinėje Chevsuretijoje. Tai Didžiojo Kaukazo slėniai, visai kitas pasaulis ir visai kitas gyvenimas. Ir menas kitoks. „Tapyti galiu tik žiemą“, – sako Šota; vasarą – darbai, ūkis, o ir dirba jis kelių prižiūrėtoju, tiksliau – prižiūri ir tvarko kelią, vedantį į aną pusę kalnagūbrio, į Šatili. „Vietos čia pasakiškos ir įkvepiančios. Iš mažyčio kaimo kilo net penki tapytojai, o dabar mano kalnų studija čia, nors aplink nebeliko nė vieno gyvenamo namo.“

Gruzijoje laikas teka kitaip, ir tas kitoniškumas skatina arba nervintis, arba kurti. Seniausio mano Gruzijos draugo skulptoriaus Irakli Tsuladzės dėka ir man teko tapti skulptoriumi. Seniai buvau sumanęs skulptūrą „Jėgos vieta“, bet trūko žinių, kaip ją padaryti. O kai papasakojau Irakli, jis tarė: „Gerai, darom“. Ir ėmėmės daryti ir Gruzijoje, ir Lietuvoje. Išvažiavęs iš Užupio, jis paliko man net neįpusėtą skulptūros maketą, teko pačiam viską lipdyti toliau ir užbaigti. Nebuvo kada piktintis, teko dirbti. Užtai išmokau, ir dabar viena bendra mūsų skulptūra stovi Užupyje priešais Meno inkubatoriaus „Galerą“, o kita stūkso Gruzijoje, naujajame Batumi bulvare.

Dažnai dailininkai dirba visokius keistus darbus. Levanas iš Telavi vadovauja

visuomeninei organizacijai, besirūpinančiai mažų kaimelių gerove, rašančiai projektus ir teikiančiai patarimus vietos valdžiai. Avtandilas iš tylaus Uzurgeti jau dvidešimt metų sugeba išlaikyti miestelio galeriją, rengti parodas ir suorganizuoti pritrenkiantį galerijos jubiliejų. Čia įsitikinau, kokie prioritetai yra skirstant pinigus. Iš visų jubiliejui gautų lėšų 5 proc. skirta konferencijai, 2 proc. darbų eksponavimui ir 93 proc. šventinei užstalei, kurioje sutilpo beveik šimtas žmonių ir kuri truko dvi dienas. Neginčytina. Punktas „Reprezentacinės išlaidos“ buvo svarbiausias. Parodoje eksponuojamų darbų rėmai dvidešimties metų senumo, bet visi po galerijos jubiliejaus turi išeiti patenkinti – tokie patenkinti, kad jau ir atsistoti jėgų nelieka.

Art Villa Garikula – tai galbūt kol kas vienintelis Gruzijoje meno centras – rezidencija, esanti 70 km nuo Tbilisio, jaukiame Kartli slėnyje, kur beveik visuomet užauja vėjai. Čia ryte girdi paukščius suokiant pasakiškas giesmes, tolimas asiliuko bliovimas užgožia upės šniokštimą, o nakties lakštingalos nerimsta pakrančių karklynuose. Čia lankosi ir kuria menininkai iš viso pasaulio, čia skamba muzika, kyla aitvarai, atsiranda naujos skulptūros, objektai, čia kvepia ne tik pievų gėlės, bet ir aliejiniai dažai, čia paveikslai kabo lauko paviljonuose, o vakarais prie stalo sakomi nesibaigiantys tostai. Čia pas mane ateina katė: jos akys tokios žalios, ji tokia švelniai pilka... Žiūri į mano ranką, žiūri į mano akis. O vėjas vis pučia. Katė šiltai atsitupia man ant kelių, nagučiais paminkydama. Taip ir bėga dienos, prisodrintos gyvybės.

Troškimų medžiai – laisva ir kintanti tikėjimo meno rūšis Gruzijoje. Nežinau, iš kurių laikų ši tradicija ateina, bet kaskart nustembu, apstulbstu išvydęs tokį medį. Prie žydinčio Troškimų medžio, apkabinėto įvairiausiomis spalvotomis juostelėmis ir stūksančio ant stataus skardžio, sustojau 2009-aisiais. Gausybė popierinių juostelių, medžiagėlių ir servetėlių plaikstosi tarp didžiuliais baltais žiedais nusėtų šakų. Kiek troškimų tas medis pakelia, kiek norų išlaiko? Pasižiūrėjus į jo žydėjimą, imu tikėti išsipildymu, iš esmės lieka tik panorėti. Rasti jėgų panorėti. Taip ir kūrybinės idėjos: kiek jos turi energijos, tiek ir išsipildo.

Visi mano kūrybiniai polėkiai čia prasidėjo nuo impulso 2007 metų birželį, savaitei užklydus į Gruziją. Aš taip panorėjau, kad kitąmet Gruzijon skridau šešis kartus. Čia buvo įgyvendinta gausybė kūrybinių sumanymų, Gruzijos meno pasaulis priartėjo taip, kad mane jau priima ne kaip svečią, o kaip savą. O kai savas, iš gausybės niuansų, žmogiškų intrigų sužinai, pamatai įtakos teritorijų dalybas. Kartą stačiai paklausė: tai tu su kuriais? Su mumis ar su jais? Su mumis, kurie teisūs, ar su kitais, kurie neteisūs, blogi?.. Nieko naujo po šia saule – ir ne tik Lietuvoje ir Gruzijoje.

Gruzija man visad bus erdvė, pilna meno ir kūrybos, visa aplinka čia alsuoja spalvomis ir gyvais paveikslais. Nesvarbu, kur būčiau, kur nueičiau, nuvažiuočiau – visa įkvepia ir skatina kurti. Net kai viskas baigiasi ir atrodo, kad jau visos galimybės išsemtos, staiga netikėtai patiri naują impulsą, ir kūryba tęsiasi. Mane tai stebina ir be galo džiugina.

Gruziniški patarimai

Jei toli kalnuose, kur neregėti jokios civilizacijos, matai žmogų su meškere prie sraunios kalnų upės, nepagalvok, jog tai paprastas žvejas: gal tai garsus dailininkas Irakli Sutidze. Banaliai jį užkalbinęs, gali būti visai neteisingai suprastas.

Jei išokai į meno jūrą, tai dar nereiškia, kad lengvai iš jos išlipsi.